

Η δική μας επανάσταση δεν μοιάζει με τις άλλες

24.03.2015

Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης φαίνεται ότι είχε προβλέψει τις ιδεολογικές παρερμηνείες του 1821, οι οποίες συνεχίζονται μέχρι σήμερα. Εγγραψε λοιπόν στα Απομνημονεύματά του το εξής: «Η Επανάσταση η δική μας δεν μοιάζει με τις άλλες». Και έσπευσε να διευκρινίσει ότι η Ελληνική Επανάσταση δεν αντέγραψε τη Γαλλική του 1789, διότι οι Γάλλοι πολέμησαν μεταξύ τους σε εμφύλιο πόλεμο, ενώ οι Έλληνες εξεγέρθηκαν εναντίον κατακτητού αλλοεθνούς και αλλοθρήσκου. Προσθέτουμε ότι οι εξεγερμένοι Γάλλοι είχαν αντίπαλο τότε τον ανώτερο ρωμαιοκαθολικό κλήρο, ο οποίος είχε αποκτήσει υπερβολικά οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα σε ένα φεουδαρχικό καθεστώς, ενώ οι Έλληνες επαναστάτες αγωνίστηκαν υπό την Εκκλησία τους για την Εκκλησία, μαζί με την Εκκλησία.

Παρά ταύτα, σε ορισμένα σχολικά και πανεπιστημιακά εγχειρίδια γίνεται σήμερα μια προσπάθεια να θεωρηθεί η μεγάλη Ελληνική Επανάσταση ως γνήσιο πνευματικό τέκνο του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης. Δεν υποτιμώ τα σπουδαία αυτά ιδεολογικά ρεύματα, τα οποία πράγματι επηρέασαν αρκετούς Έλληνες. Όμως, η ιστορική έρευνα έχει αποδείξει ότι οι πνευματικές προϋποθέσεις του 1821 βασίζονται σε μια σύνθεση της ελληνορθόδοξης παράδοσης του λαού μας με αντιλήψεις που ήλθαν από τη Δύση. Ο Ελληνισμός δεν ήταν ποτέ κλεισμένος στο καβούκι του και οι λόγιοί του, κληρικοί και λαϊκοί, διάβαζαν, ταξίδευαν, είχαν ενημέρωση, παρά τις συνθήκες δουλείας. Η σύνθεση αυτή ονομάστηκε Ελληνικός Διαφωτισμός και έχει σημαντικές διαφορές από τον Ευρωπαϊκό Διαφωτισμό.

Οι Έλληνες που επηρεάστηκαν από τον Διαφωτισμό ήσαν επιλεκτικοί και όχι τυφλοί αντιγραφείς. Επί παραδείγματι, ενώ το πρώτο Σύνταγμα της Γαλλικής Επανάστασης προβλέπει δημόσια Παιδεία μόνο για τα αγόρια, ο Ρήγας Βελεστινλής στο δικό του Σύνταγμα προσθέτει και τη δημόσια Παιδεία για τα κορίτσια. Οι ορθόδοξες χριστιανικές καταβολές του τον βοηθούν να προσλαμβάνει κριτικά τα γαλλικά διδάγματα. Επίσης, ο Αδαμάντιος Κοραΐς, ο οποίος έζησε πολλά χρόνια στο Παρίσι, ασκεί αυστηρή κριτική στη Γαλλική Επανάσταση για τις αθεϊστικές ιδέες της και τις αντιχριστιανικές ενέργειές της (π.χ. ιεροσυλίες στην Παναγία των Παρισίων κ.ά.).

Λέγουν ορισμένοι ότι η Γαλλική Επανάσταση αφύπνισε τον Ελληνισμό και του καλλιέργησε εθνική συνείδηση. Λάθος. Από τα πρώτα χρόνια μετά την Αλωση της Πόλης, οι Έλληνες εξεγείρονται, αλλά αποτυγχάνουν για διάφορους λόγους. Ο Κων. Σάθας και άλλοι ιστορικοί έχουν καταγράψει δεκάδες επαναστατικά κινήματα επί Τουρκοκρατίας, πολύ πριν από τη

Γαλλική Επανάσταση. Τα ιδανικά ήσαν η Ορθοδοξία, η απελευθέρωση όλων των ελληνικών τόπων και η διαχρονική συνέχεια του Ελληνισμού. Ούτε η εθνική συνείδηση περίμενε τους Ευρωπαίους διαφωτιστές για να... αναγεννηθεί. Οι πρόγονοί μας ουδέποτε έχασαν τη συνείδηση της ταυτότητάς τους. Ιεροκήρυκες μιλούν συνεχώς για αρχαία Ελλάδα και για βυζαντινή ρωμιοσύνη, σε κρυφά και φανερά σχολεία τα παιδιά διδάσκονται αρχαίους συγγραφείς, ο λαός διαβάζει μετά μανίας τη «Φυλλάδα του Μεγαλέξανδρου». Οι αρχαίοι Έλληνες ήσαν ζωγραφισμένοι στον νάρθηκα πολλών ναών και η Μεγάλη Ιδέα κρατούσε την ελπίδα ζωντανή.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία συντελεί στη διαμόρφωση της συνειδήσεως και των τοπικών θεσμών. Στην Καπαδοκία πολλοί Έλληνες αναγκάστηκαν να μιλούν τουρκικά, αλλά διατηρώντας την ορθόδοξη πίστη και τελώντας τη θεία λειτουργία στην ελληνική γλώσσα διαφύλαξαν την ελληνικότητά τους. Των Ελλήνων οι κοινότητες, στο υπόδουλο Γένος και στη διασπορά, υπήρξαν προέκταση της ενορίας. Με επίκεντρο τον ναό, ο υπόδουλος Ελληνισμός οργάνωνε την αυτοδιοίκηση και το εμπόριό του και εξέλεγε δημοκρατικά τους προκρίτους του. Δέκα χρόνια πριν από τη Γαλλική Επανάσταση, ένας ορθόδοξος ιερομόναχος βρήκε μαρτυρικό θάνατο, αφού είχε μιλήσει στους Έλληνες για το «ποθούμενον», την ελευθερία. Το 1821 οφείλει πολύ περισσότερα στον άγιο Κοσμά τον Αιτωλό και τους νεομάρτυρες, παρά στα ευρωπαϊκά «φώτα».

Κωνσταντίνος Χολέβας

*Πολιτικός Επιστήμων